

Els Metges del Renaixement

Grandesa i pàtria de Miquel Servet

per

J. AIGUADER I MIRÓ

EL SERVET IMMORTAL

Entre les víctimes del seu temps, Servet ha tingut el record potser més gloriós. Si la seva mort fou tràgica, també ho fou la de milers i milers d'homes per tota l'Europa. Després de dos segles d'estar gairebé apagades les fogueres de la Inquisició, la Reforma en torna a ventar el caliu i arreu la flama devora màrtirs, i persegueixen els seus heretges els catòlics, i persegueixen els seus heretges els protestants, i els crits de dolor es barregen amb l'olor de carn i llenya cremada.

Amb Servet s'observa un fet freqüent: més que record és resurrecció en un aspecte que ell no valorà com objectiu de la seva vida. No és el Servet del segle XVI, sinó un altre personatge el que reviscolen els segles XIX i XX.

Els seus dolors, des del segle XVIII que Voltaire ens els mostrà de nou, han esborronat una generació darrera l'altra. Bona part del segle XIX es dedicà a reavivar-los. Sobretot en els finals de segle i a principis de l'actual se'n fa un sant laic que els homes liberals i tolerants retreuen sovint. Es descriu una i mil vegades el seu procés, i les penes i misèries de la presó, i l'horrorós martiri. Prop de dos segles fa que de nou ressona vibrant el seu crit d'esglai davant la foguera del camp de Champel i es reproduïx l'esgarrifança dels ciutadans ginebrins de quatre-cents anys enrera.

I és que Servet, més que Vanini, Bruno, Berquin, i el mateix Dolet, ha tingut panegiristes devots. Gibbons, protestant, exclama: "M'escandalitza més el suplici de Servet que totes les hectombes humanes, produïdes pels autes de fe d'Espanya i Portugal reunits". La raó més decisiva per a comprendre als homes del nostre temps no

fou sols la seva saviesa, comuna a molts dels sacrificats, sinó perquè, més que cap altre, aquest mèrit el fa evident en descriure per primera vegada en la història de la nostra Ciència, la circulació de la sang en el cicle pulmonar. Ens revelà a la manera nostra un secret que els altres desconeixien. Es un savi i un pensador malaurat, però, ara, més que res, un investigador malaurat.

Si tinguéssim temps, seria adient especular sobre la interpretació dels grans homes a través dels segles. Refermaríem la nostra convicció que els homes presents creen el passat. En la seva època, fou Servet un reformador que fracassà com molts altres, incomprès, i gairebé sense deixebles. El set-cents i bona part del vuit-cents en feren un màrtir de la intolerància i un lliurepensador immolat. El descobriment de la petita circulació servia només d'imatge literària perquè els interessava més la filosofia que en treien de la seva mort. La resta del segle dinou i el segle vint negligien del tot el Servet teòleg innovador i discutidor, perquè a ambdós segles els capfiquen poc les lluites teològiques, i més que l'heresiarca antitrinitari en valoren el científic.

Els homes del nostre temps estimem la Ciència com una mena de religió i la pèrdua del científic ens revolta. En molts moments el trobem insubstituïble. I potser Servet ho és. Sis anys després de la seva mort, Colombo descriu la circulació pulmonar. Es discuteix molt la influència que Servet pugui tenir en l'obra de Colombo o Colombo en l'obra de Servet. El fet és, però, que el professor de Pàdua s'atura en el mateix lloc que Servet s'aturà. No avança ni un pas més i es necessiten altres setanta-cinc anys perquè Harvey completi l'obra encetada. I un home pensa que